

2012

Kangasalan kutsuntapilotin arviointi

Markku Harrinvirta

Puolustusvoimat

SITRA

Sisältö

TIIVISTELMÄ.....	3
1. Johdanto.....	4
2. Kutsuntapilotti	4
2.1 Kangasalan kutsunnat	4
2.2 Kutsuntapilottiin osallistuneet hankkeet.....	5
3. Kutsuntapilotin arvioinnin toteutus	7
3.1 Pilotin arvioinnin vaiheet.....	7
3.2 Lomakekysely kutsunnanalaisille.....	8
3.3 Kutsunnanalaisien haastattelut	9
3.4 Esittelijöiden haastattelut.....	9
4. Kutsuntapilotin arvioinnin tulokset	10
4.1 Kutsunnanalaisien tyytyväisyys esittelykohteisiin lomakekyselyn valossa	10
4.2 Kokemus kutsuntapilotista puhelinhaastattelujen perusteella	11
4.3 Esittelijöiden näkemykset kutsuntapilotista	14
5. Johtopäätökset	17

TIIVISTELMÄ

Suomalainen asevelvollisuus -hankkeessa ehdotettiin 28.9.2010, että yhä useammat viranomaiset ja muut toimijat voisivat käyttää kutsuntoja hyväkseen yhteiskunnallisten myönteisten vaikutusten maksimoimiseksi tilanteessa, jossa koko nuorten miesten ikäluokka on fyysisesti tavoitettavissa määrättyinä aikana. Muiden viranomaisten mukanaoloa testattiin Kangasalan kutsunnoissa Pirkanmaalla 3.11.2011 ns. kutsuntapilotissa, jonka onnistumista arvioitiin.

Arvioinnin perusteella Kangasalan kutsuntapilottia voidaan luonnehtia menestykseksi. Kangasalalla useat viranomaiset ja muut toimijat esittelivät kutsunnanalaiselle palvelujaan näiden odottaessa kutsuntalautakuntaan pääsyä. Mukana olivat kunnan aikalisähanke ja etsivä nuorisotyö, puolustusvoimien Mars mars -liikuntapalvelu, THL, SPR, UKK-instituutti, poliisi, TEM, Siviilipalveluskeskus, Opinovi-auto ja ekoaseammunta.

Kokeilu onnistui hyvin. Nuoret kävivät tutustumassa palveluihin, saivat hyödyllistä tietoa ja olivat tyytyväisiä esittelyihin. Esittelijöinä toimineet asiantuntijat olivat hekin tyytyväisiä kokemukseen. Myös puolustusvoimien näkökulmasta tilaisuus oli onnistunut: kokeilu tuotti hyötyä kaikille osapuolille, yhteistyö eri toimijoiden välillä toimi eivätkä varsinaiset kutsunnat häiriintyneet.

Kutsuntapilotin perusteella muiden paikallistoimijoiden kannattaa hyödyntää kutsuntoja nykyistä laajemmin. Kutsuntapilotissa viranomaisten panostus henkilömäärinä oli varsin suuri, eikä muiden toimijoiden läsnäolo kutsunnoissa valtakunnallisesti ole mahdollinen Kangasalalla toteutetulla tavalla.

Muiden toimijoiden osallistumista laajemmin tulee valmistella huolellisesti puolustusvoimien, ministeriöiden ja kuntien yhteistyönä. Paikallisviranomaisten osallistuminen kutsuntoihin edellyttää tuotetun palvelun minimitason määrittelyä. Kutsunnanalaisten tasapuolinen kohtelu edellyttää määrätyn palvelun tuottamista paikasta riippumatta. Minimissään palveluun kuuluisivat ainakin aikalisäohjaaja, Mars mars -liikuntaohjelma sekä kunnan ja valtion kutsuntaikäisille suunnattujen palvelujen esittelyä.

Puolustusvoimien, ministeriöiden ja kuntien yhteistyönä tulee määrittää paikallistoimijoiden osallistumisen periaatteet ja säännöt. Luonnollinen lähtökohta on, että puolustusvoimien aluetoimistot vastaavat osallistujien valinnasta sekä ohjeistavat osallistujat. Toinen lähtökohta on, että itse kutsunnat eivät saa häiriintyä. Myös toimijoiden enimmäismäärä tulee asettaa, ja lähtökohta on, ettei niitä ainakaan ole enempää kuin pilotissa oli.

Kutsuntapilotista saaduissa kokemuksissa korostui selvästi, että perinteisen esitemateriaalin sijasta kannattaa painottaa havainnollistamista, toiminnallisuutta ja tietotekniikan käyttöä. Tietotekniikan hyödyntäminen on olennaista myös siksi, että laajasti toteutettuna paikallistoimijoiden osallistuminen tulee pystyä toteuttamaan pienellä henkilöstömäärällä. Tietokoneiden avulla kutsunnanalaisille voidaan mm. kertoa kunnan nuorisolle tarkoitetuista palveluista. Kehittämissuhteet kokonaisuudessaan on esitetty johtopäätöksissä luvussa 5.

1. Johdanto

Kutsunnat ovat yhteiskunnassa viimeinen tilaisuus, jolloin koko nuorten miesten ikäluokka on mahdollista tavoittaa fyysisesti. Suomalainen asevelvollisuus -hankkeessa (ns. Siilasmaan työryhmä) päädyttiin tästä syystä ehdottamaan, että kutsuntoja voisivat yhä useammat viranomaiset ja muut toimijat käyttää hyväkseen yhteiskunnallisten myönteisten vaikutusten maksimoimiseksi.

Kutsuntatilaisuus on erinomainen tilaisuus tavoittaa mm. syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Viranomaisia ja toimijoita voisivat Siilasmaan työryhmän mukaan olla terveydenhuollon viranomaiset, liikuntaviranomaiset, opetusviranomaiset, työvoimatoimistot, poliisi, pelastuslaitos ja järjestöt.

Siilasmaan työryhmä linjasi myös, että kutsuntojen käyttämistä laajempina kansalaisinfona tulee pilotoida, jotta saadaan kokemuksia mallin hyödyistä ja soveltuvuudesta. Ns. kutsuntapilotin valmistelu toteutettiin syksyllä 2010 ja keväällä puolustusvoimien ja ministeriöiden yhteistyönä Siilasmaan työryhmän ehdotuksia noudattaen.

Muiden viranomaisten mukanaoloa testattiin Kangasalan kutsunnoissa Pirkanmaalla 3.11.2011. Kutsuntapilotin onnistuminen arvioitiin. Arvioinnin rahoitti Sitran julkishallinnon johtamisohjelma, ja sen toteutti VTT Markku Harrinvirta yhdessä puolustusvoimien kanssa. Arvioinnin tulokset jatkokehittämissuhteineen on esitetty tässä loppuraportissa.

2. Kutsuntapilotti

2.1 Kangasalan kutsunnat

Toimeksiannon kohteena olevan arvioinnin tarkoituksena on Kangasalalla 3.11.2011 toteutetun kutsuntapilotin arviointi. Kutsuntapilotin tavoitteena on saada kokemuksia kutsuntojen käyttämisestä alustana myönteisten yhteiskunnallisten vaikutusten aikaansaamiseksi vaarantamatta kutsuntojen alkuperäistä tavoitetta. Käytännössä kutsuntapilotissa kokeiltiin paikallisten viranomaisten ja muiden toimijoiden mukanaoloa Kangasalan kutsunnoissa omia palvelujaan ja asiantuntemustaan esittelemässä.

Kutsuntapilotissa tarkoituksena on ollut testata, voidaanko kutsuntatilaisuuksia jatkossa käyttää mm. nuorten terveyden ja urasuunnittelun edistämiseen nykyistä laajemmin. Armeijan kutsuntojen jälkeen ei ole olemassa muita tilaisuuksia, jossa nuorten miesten koko paikallinen ikäluokka on läsnä samassa paikassa samaan aikaan. Tästä syystä kysymys kutsuntojen laajemmasta hyödyntämisestä on herätetty aiheellisesti.

Kangasalan kutsuntapilotti toteutettiin asevelvollisuuden tulevaisuutta pohtineen Siilasmaan työryhmän raportin pohjalta. Siinä mainittiin kutsuntojen käyttö nykyistä laajempina kansalaisinfona, jolloin tilaisuuden yhteiskunnalliset vaikutukset maksimoidaan. Oletettavasti sekä

kutsunanalaiset, puolustusvoimat että paikallisviranomaiset voivat yhtä aikaa hyötyä kutsuntatilaisuuksista, mikäli nuoret miehet onnistutaan tavoittamaan oikealla tavalla.

Kutsuntatilaisuus tarjoaa mahdollisuuden ehkäistä syrjäytymistä, valistaa kansalaisia sekä myötävaikuttaa kansanterveyteen, liikunta-aktiivisuuteen sekä käyttää tilaisuutta rekrytointikanavana muille viranomaisille. Kutsunnoissa nuorille voidaan tarjota tietoa nuorille hyödyllisten viranomaisten ja muiden toimijoiden toiminnasta ja palveluita sekä tarvittaessa ohjata nuoria edelleen palvelujen pariin

Kangasalan kutsuntakokeilu toteutettiin siten, että kaikille yhteisen kutsuntojen avaustilaisuuden ja oppitunnin jälkeen muilla viranomaisilla olin mahdollisuus hyödyntää aikaa, jolloin asevelvolliset odottavat pääsyä kutsuntalautakunnan haastatteluun tai ovat juuri tulleet haastattelusta. Tätä varten paikallistoimijoille oli varattu käyttöön luokka- ja aulatiloja. Varsinaisen kutsuntaoppitunnin pituutta ei lisätty eikä siihen sisällytetty infopaketteja tarjotuista palveluista. Paikallistoimijoiden oman toiminnan varaan jäi houkutella kutsunanalaisia omiin toimipisteisiinsä.

Kangasalalla kutsuntaan saapui noin 200 kutsunanalaista. Kutsuntapilottiin osallistuvia tahoja olivat kunnan Aikalisähanke ja Etsivä Nuorisotyö, Siviilipalvelukeskus, TEM, Poliisi, THL, UKK-instituutti, SPR sekä Puolustusvoimien Mars mars -hanke. Kokemusten perusteella linjataan, onko paikallistoimijoiden osallistumista syytä laajentaa ja millä tavoin.

Valtakunnallisesti kutsuntoihin osallistuu joka vuosi noin 35 000 nuorta. Kutsuntatilaisuuksia on vuosittain yli 500. Kutsuntaikäluokkaan kuuluvat kaikki 18-vuotiaat miehet, tänä vuonna siis vuonna 1993 syntyneet. Peruskoulun loppumisesta on vasta muutama vuosi, mutta nuorten elämässä ajankohta on ratkaiseva.

2.2 Kutsuntapilottiin osallistuneet hankkeet

Kangasalan kutsuntapilotissa toimintaansa esittelemässä olivat seuraavat toimijat:

Kangasalan kunta: Aikalisähanke

Aikalisätoimintamalli on kuntien, puolustusvoimien ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyömalli, jonka tavoitteena on nuorten miesten selviytymisen tukeminen ja syrjäytymiskehityksen ehkäiseminen.

Aikalisämallia on kutsunnoissa sovellettu Kangasalalla jo vuodesta 2008, joten sitä ei voi pitää tässä mielessä varsinaisena pilotin osana. Lisäksi muista pisteistä poiketen kaikki nuoret ohjattiin aikalisähaastatteluun, kun muissa pisteissä käyminen oli nuorten oman valinnan varassa.

Haastattelu on nopea ja epämuodollinen, ja sen tavoitteena oli kartoittaa nuoren tilanne varusmiespalveluksen/siviilipalveluksen, opiskelun ja muun elämäntilanteen osalta. Mikäli haastattelussa tavattiin syrjäytymisuhan alla oleva nuori, jolta paikka palvelussa, opinnoissa tai töissä puuttui tai jonka tilanne muuten sitä vaati, sai tämä lähetteen aikalisäohjaajan tapaamiseen.

Kangasalan kunta: Etsivä nuorisotyö

Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut.

Kutsuntapilotissa kunnan etsivän nuorisotyön työntekijä toimi aikalisähankkeen kanssa yhteistyössä ja samassa paikassa. Työntekijä ohjasi nuoret kutsuntalautakunnasta luokkaan, jossa aikalisähaastattelu tehtiin ja selosti kutsunnanalaisille aikalisähankkeen ja etsivän nuorisotyön palveluja. Aikalisähaastattelusta nuoret ohjattiin takaisin etsivään nuorisotyöhön tilanteissa, joissa nuori oli vailla palvelu-, opiskelu- ja työpaikkaa.

Aikalisä ja etsivä nuorisotyö olivat Kangasalalla sijoitettuna heti kutsuntalautakunnan jälkeen. Koska etsivä nuorisotyö oli pilotissa osa jo vakiintunutta aikalisäpalvelua, ei sitä voida arvioinnissa tarkastella samalla tavalla kuin muita kutsuntapilotin osia.

Ekoaseammunta

Kangasalan kutsunnoissa nuorilla miehillä oli mahdollisuus kokeilla ekoaseammuntaa. Ekoaseella on mahdollista tietokoneavusteisesti kokeilla ampumatarkkuuttaan todellista ampumatilannetta vastaavalla tavalla ilman ammuksien käyttöä.

Poliisi

Kangasalalla poliisin työtä olivat esittelemässä vuoden tamperelaisiksi 2011 valitut poliisit Janne Rauma ja Kari Palonen, jotka ovat tulleet tunnetuiksi Poliisit tv-sarjasta. Kangasalalla poliisi oli esille erityisesti liikenneturvallisuuden parantamiseen liittyen.

Poliisille varatussa luokassa nuorten oli mahdollista täyttää liikenneturvallisuuteen liittyvä kysymyspatteristo. Lisäksi poliisi vastaili mm. poliisiksi rekrytoitumiseen ja poliisityöhön liittyviin kysymyksiin sekä esitti videoita Poliisit-tv-sarjasta.

THL ja SPR

THL yhdessä SPR:n ja eräiden pienempien järjestäjien kanssa oli valmistellut laajan esittelykokonaisuuden terveyden edistämisen kysymyksistä. Usean asiantuntijan sekä monipuolisen esite- ja havaintomateriaalin avulla esiteltiin ravitsemukseen, päihteiden käyttöön, seksuaaliterveyteen ja peliriippuvuuteen liittyviä kysymyksiä.

Kutsunnanalaisten oli mahdollista vastata mm. päihteiden käyttöä ja pelaamista koskeviin kyselyihin. Kyselyjen tuloksia käytiin läpi yhdessä nuorten kanssa sekä neuvottiin nuoria. Havaintomateriaalin avulla kuvattiin varsinkin ravitsemuksen teemoja kuten esimerkiksi eri juomien sisältämiä sokerimääriä. Lisäksi näytettiin videomateriaalia ja asiantuntijat vastasivat kutsunnanalaisten kysymyksiin.

Siviilipalvelus

Kutsuntapilotissa oli esillä myös siviilipalvelus varusmiespalvelukselle vaihtoehtoisena palvelumuotona. Siviilipalvelusta olivat esittelemässä Siviilipalveluskeskuksen edustajat. Tarjolla oli myös esite siviilipalveluksesta.

UKK-instituutti

UKK-instituutti oli kutsuntapilotissa mukana osana terveyden edistämisen ja liikunnan esittelykokonaisuutta. Instituutin pisteessä nuori sai testata ammattikorkeakouluopiskelijoiden avustamana armeijan täyspakkausta sekä oikeaa tavaroiden nostoasentoa. Jaossa oli lisäksi esitemateriaalia ergonomiasta ja UKK-instituutista.

Puolustusvoimien Mars mars -hanke

Puolustusvoimien ja internet-palveluyritys HeiaHeian MarsMars.fi-pilotti käynnistettiin kutsuntapilotissa Kangasalla. MarsMars.fi-sivustolta löytyvän ohjelman avulla kutsunnoissa mukana olevat saattoivat arvioida ensin nykyistä kuntotasoaan ja määrittelivät sen jälkeen oman tavoitteensa. Näiden tietojen perusteella palvelu tarjoaa jokaiselle yksilöllisesti räätälöidyn harjoitusohjelman. HeiaHeiassa käyttäjät voivat myös kirjata ylös harjoituksiaan sekä kannustaa toisiaan ja jakaa harjoitustietojaan eri sosiaalisen median palveluihin.

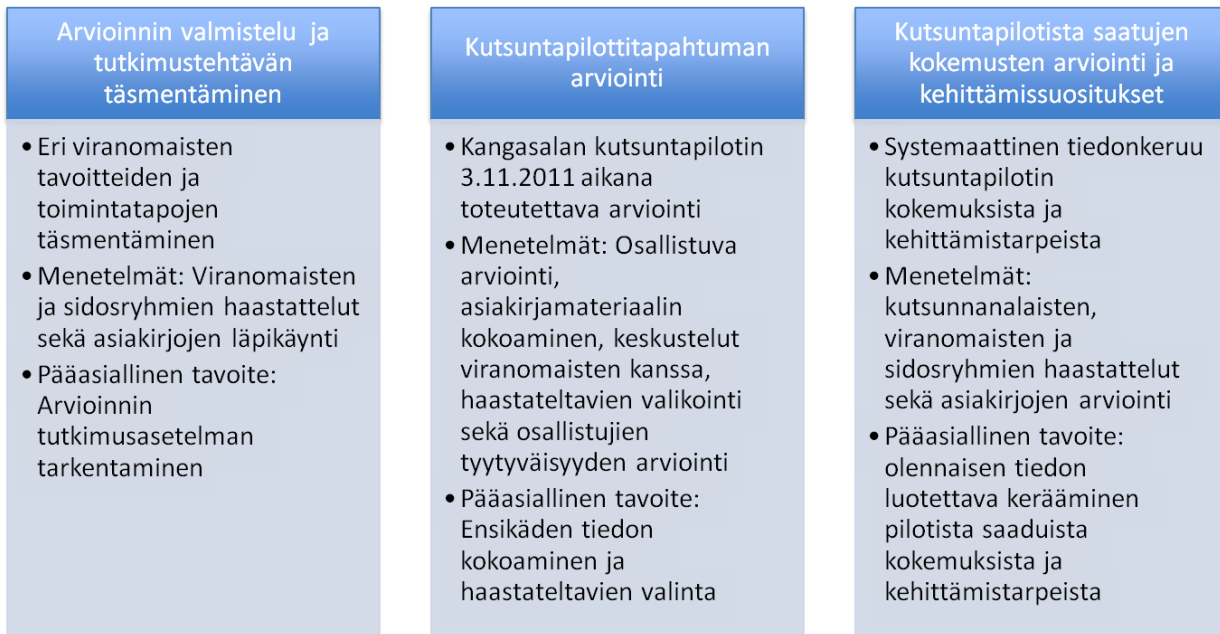
Opinovi-pienbussi

Opinovi-auto on aikuiskoulutuksen liikkuva neuvontapiste Pirkanmaalla. Opinovi-autossa nuoren oli mahdollista saada tietoa aikuiskoulutusmahdollisuuksista, työelämästä ja opintojen rahoitusmahdollisuuksista. Tietoa antoi aikuiskoulutuksen asiantuntija henkilökohtaisesti ja esitteiden avulla.

3. Kutsuntapilotin arvioinnin toteutus

3.1 Pilotin arvioinnin vaiheet

Kutsuntapilotin arvioinnin ensimmäinen vaihe oli arvioinnin valmistelu. Valmisteluvaiheen päätavoite oli täsmentää tutkimuskysymykset ja toteutustapa sekä suunnitella arviointi. Valmisteluvaiheessa haastateltiin viranomaisten ja sidosryhmien edustajat ja käytiin läpi hankkeen asiakirjamateriaali (ks. kuvio 1).

Kuvio 1 Kutsuntapilotin arvioinnin toteutus ja vaiheet

Arvioinnin toinen vaihe oli Kangasalan kutsuntapilotin 3.11.2011 aikana toteutettava arviointi. Arviointimenetelmiä ovat osallistuva arviointi, asiakirjamateriaalin kokoaminen, keskustelut viranomaisten kanssa, haastateltavien valikointi ja osallistujien tyytyväisyyden mittaus. Osallistuvan arvioinnin tavoite on ensikäden tiedon kokoaminen kutsunanalaisia turhaan rasittamatta ja kutsunanalaisien valinta myöhempään haastatteluun.

Kutsuntapilotin varsinainen arviointi toteutettiin kutsuntapilotin jälkeen. Arvioinnissa koottiin konkreettisten tutkimuskysymysten pohjalta systemaattisesti tietoa kutsuntapilotista saaduista kokemuksista ja kehittämistarpeista. Tieto koottiin kutsunanalaisien haastatteluilla, viranomaisten ja järjestöjen haastatteluilla sekä pilotissa käytetyn sähköisen ja asiakirjamateriaalin arvioinnin avulla. Tämän tutkimusvaiheen tavoite oli olennaisen tiedon luotettava kerääminen pilotista saaduista kokemuksista ja kehittämistarpeista.

Kutsuntapilotin arvioinnin viimeinen työvaihe oli arvioinnin loppuraportointi ja loppuraportin käsittely tilaajan ja pilottiin osallistuneiden viranomaisten kanssa. Loppuraporttiin sekä toimintamallin kehittämiseen liittyvä seminaari järjestettiin 24.1.2012.

3.2 Lomakekysely kutsunanalaisille

Kutsuntapilotin arvioinnin pääasiallisen aineiston muodostivat pilottiin osallistuvien esittelijöiden (kunta, viranomaiset ja järjestöt) ja kutsunanalaisien nuorten miesten haastattelut.

Määrällinen perustieto eri esittelypisteisiin osallistumisesta koottiin kutsunanalaisien pois lähtiessä täyttämällä lomakkeella. Aineistojen keruusta vastasi arvioinnin toteuttaja yhdessä

puolustusvoimien kanssa. Lomakkeella pyrittiin kokoamaan kaikilta kutsunanalaisilta tieto siitä, minkä esittelijöiden tarjontaan he olivat käyneet tutustumassa, olivatko he tyytyväisiä pisteiden tarjontaan ja miten hyödyllisenä he olivat esittelykohteissa annetun tiedon kokeneet.

3.3 Kutsunanalaiisten haastattelut

Kutsuntapilotin esittelijät ja kutsunanalaiset haastateltiin puhelimitse pilottipäivän jälkeen. Kutsuntapilotin arvioinnin toteuttaja valikoi puolustusvoimien avustamana otoksen kutsunanalaisista jälkikäteen tehtävään puhelinhaastatteluun. Noin 200 kutsunanalaisesta pyrittiin poimimaan tasavälisesti noin joka kolmas kutsunanalainen heidän poistuessaan kutsuntatilaisuudesta sekä kysymään heidän suostumustaan tutkimushaastatteluun. Haastatteluun suostuvien nimet ja puhelinnumerot kirjattiin ylös.

Haastatteluissa selvitettiin

- mihin esittelykohteisiin oli osallistunut
- millainen kokemus kohteista oli sekä mistä kohteesta piti eniten
- mistä syystä ko. esittelykohde oli paras
- oliko tilaisuus parempi esittelijöiden kanssa
- miten arvioi päivän pituutta
- miten koki osallistujien määrän
- mitä toivomuksia kutsuntapilotin suhteen oli.

3.4 Esittelijöiden haastattelut

Esittelijähaastatteluissa selvitettiin toimijoiden näkemyksiä osallistumisaktiivisuudesta esittelykohteessa sekä näkemyksiä esittelyn onnistumisesta. Selvitettäviä asioita ovat

- oman palvelun valmistelu ja toteutus pilotissa
- järjestelyjen yleinen toimivuus
- osallistuminen kohteelle sekä tarjotun aineiston kysyntä
- tarjotun palvelun sopivuus kutsuntatilaisuuteen
- käytettyjen aineiston esittelytapojen onnistuneisuus
- kyky vastata kutsunanalaisia kiinnostaviin kysymyksiin
- kehittämisehdotukset kutsuntapilotin suhteen.

4 Kutsuntapilotin arvioinnin tulokset

Tässä luvussa on esitetty arvioinnin tulokset lomakekyselyn, puhelinhaastattelujen, esittelijähaastattelujen ja kutsuntapilotissa esitetyn materiaalin läpikäynnin osalta.

4.1 Kutsunanalaiisten tyytyväisyys esittelykohteisiin lomakekyselyn valossa

Noin kahdestasadasta Kangasalan kutsunanalaisesta lomakekyselyyn vastasi 165. Taulukosta 1 näkyy, minkä verran kutsunanalaiset nuoret miehet kävivät eri esittelykohteissa. Aikalisähanke ja etsivä nuorisotyö eivät olleet mukana lomakekyselyssä, koska näihin ohjattiin kaikki nuoret (ks. luku 2.2).

Esittelykohde	En käynyt	Kävin	Puuttuu
Pullo, peli ja purgeri	38,2 %	60,6 %	1,2 %
Poliisi	47,9 %	47,3 %	4,8 %
Liikunta	25,5 %	73,9 %	0,6 %
SPR	43,0 %	52,7 %	4,2 %
Siviilipalvelu	61,8 %	33,3 %	4,8 %
Opinovi	71,5 %	23,6 %	4,8 %
Ekoaseammunta	41,8 %	55,8 %	2,4 %

Taulukko 1 Kutsunanalaiisten käynti esittelykohteissa

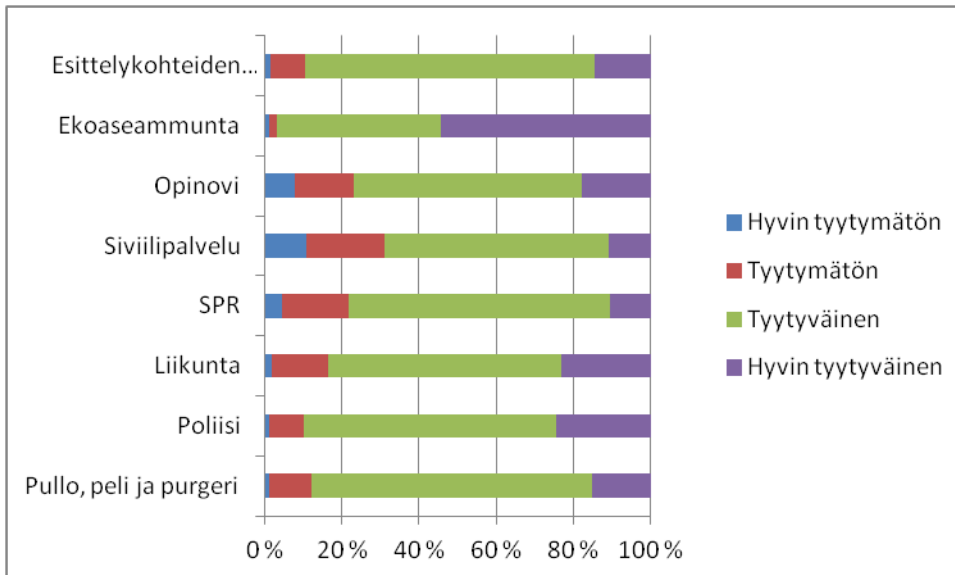
Pisteillä käynnin osallistumisprosentin keskiarvo oli 49,2 % eli noin joka toinen nuori kävi tutustumassa esillä olleeseen tarjontaan. Tulosta voi pitää kohtuullisen hyvänä, sillä oli nuorten oman harkinnan varassa, mihin pisteisiin he käyvät tutustumassa.

Selvästi eniten kävijöitä oli liikunnan esittelykohteissa (MarsMars.fi ja UKK-instituutti), jossa kävi lähes kolme neljännestä (73,9 %) kutsunanalaisista. Yli keskiarvon kävijöitä keräsivät terveelliseen elämäntapaa keskittyneet esittelykohteet Pullo, peli ja purgeri (60,6 %), josta vastasi THL, ekoaseammunta (55,8 %) sekä SPR:n päihteet ja seksuaaliterveys osiot (52,7 %).

Noin keskiarvoa vastaavaan kävijämäärään pääsi poliisi (47,3 %). Selvästi vähiten kävijöitä oli Siviilipalveluksen (33,3 %) ja Opinovi-auton (23,6 %) esittelykohteissa.

Kutsunanalaisia pyydettiin lisäksi arvioimaan tyytyväisyyttään esittelykohteisiin sekä esittelykohteiden yleistä hyödyllisyyttä. Kuten kuviosta 2 näkyy, olivat nuoret varsin tyytyväisiä

esittelykohteiden kohteiden tarjontaan. Liki 90 % kutsunnanalaisista oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä esittelykohteiden hyödyllisyyteen.

Kuvio 2 Kutsunnanalaisien tyytyväisyys esittelykohteisiin

Selvästi myönteisimmät arviot sai ekoaseammunta. Lähes kaikki 96,7 % piti mahdollisuutta itse kokeilla ampumatarkkuuttaan myönteisenä kokemuksena. Tässä kohteessa myös hyvin tyytyväisten osuus oli selvästi suurin (54,7 %). Yli kahdeksankymmenen tyytyväisyysprosenttiin (tyytyväiset ja hyvin tyytyväiset) ylsivät myös poliisi (89,7 %), pullo, peli ja purgeri (88 %) ja liikunta (83,6 %). Liki kahdeksaakymmentä pääsivät SPR (78,2 %) ja Opinovi-auto (76,9 %). Siviilipalveluksen pisteen osalta tyytyväisyysprosentti oli 69,1 %.

4.2 Nuorten kokemus kutsuntapilotista puhelinhaastattelujen perusteella

Lomakekyselyllä määrällistä saatua tietoa kutsuntapilotin onnistumisesta täydennettiin kutsunnanalaisien puhelinhaastatteluissa saaduilla laadullisilla arvioilla (ks. luku 3.3). Jälkikäteen tehtävään haastatteluun antoi suostumuksensa 41 kutsunnanalaista. Näistä tavoitettiin 27, jotka haastateltiin puhelimitse.

Käynnit esittelykohteissa

Puhelinhaastattelujen tulokset pääosin vahvistivat lomakekyselyn tulokset esittelypisteillä käynnin osalta. Kun kutsunnanalaisilta kysyttiin, missä pisteissä he olivat käyneet, selvästi eniten mainintoja keräsivät liikuntapisteet (19 mainintaa) MarsMars.fi ja UKK-instituutti. Paljon mainintoja saivat myös poliisi (11 mainintaa), pullo, peli ja purgeri (10 mainintaa), ekoaseammunta (10 mainintaa) ja

SPR (9 mainintaa). Vähemmän mainintoja saivat Opinovi (6 mainintaa) ja siviilipalvelus (5 mainintaa).

Kutsunnanalaisien yleisarviot kutsuntapilotista

Lähes poikkeuksetta kutsunnanalaiset kokivat kutsuntapilotin myönteisenä kokemuksena. Lähes kaikki olivat sitä mieltä, että tilaisuus oli hyvin, laadukkaasti ja asiallisesti järjestetty.

Hyvänä pidettiin sitä, että odotusajalle, jota kutsunnassa väistämättä on, löytyy mielekästä tekemistä. Moni kutsunnanalaisista sanoi myös ymmärtävänsä muiden viranomaisten läsnäolon tarpeellisuuden kutsunnoissa: jos tarvetta on, tietoa palveluista on saatavissa. Tämä tuli esille mm. aikalisähaastattelujen osalta, johon kaikki kutsunnanalaiset ohjattiin lautakunnasta. Ylipäättään kutsuntapilotissa mukana ollutta tarjontaa pidettiin hyödyllisenä ja mielenkiintoisena. Moni nuori oivalsi myös, että paikallisviranomaisten kannattaa hyödyntää kutsuntoja, jossa nuorten miesten koko ikäluokka on samaan aikaan tavoitettavissa.

Tekijä, joka hyvin vahvasti näytti selittävän esittelypisteen suosiota, oli toiminnallisuus. Perinteinen esitemateriaali ei juuri houkuttanut eikä kiinnostanut, mutta jos pääsi itse tekemään ja vielä tietokoneella, niin kiinnostus heräsi.

Varsinkin Mars mars -liikuntakyselyn täyttäminen ja oman liikuntaohjelman tekeminen sekä UKK-instituution käytäntöpainotteinen ergonomiapiste mainittiin useasti. Mars mars -liikuntaohjelma koettiin myös hyödylliseksi, ja moni totesikin laatineensa itselleen harjoitteluohjelman ja myös noudattavansa sitä. Lisäksi tietokoneisiin pohjautuva toteutus on nuorille hyvin luontainen ja tätä kanavaa kannattaa enenevässä määrin hyödyntää tarpeellisen tiedon ja palvelujen jakamisessa nuorille.

Myös ravitsemuspiste keräsi myönteisiä mainintoja havainnollisuutensa vuoksi. Poliisi myönteisenä kokemuksena nousi esiin etenkin silloin, kun nuorella itsellä oli suunnitelmia poliisin urasta. Ekoaseamuntaa pidettiin myös hyvänä ja kiinnostavana, vaikkei se sinänsä paikallisviranomaisten toimintaan kytkeytynytkään.

Muiden viranomaisten läsnäolon tarpeellisuus

Puhelinhaastatteluissa kutsunnanalaisilta kysyttiin erikseen, kokivatko he muiden toimijoiden mukanaolon hyödyllisenä/haittaavana tekijänä sekä miten he arvioivat toimijoiden määrää ja kutsuntapäivän pituutta.

Lähes poikkeuksetta nuoret näkivät, että muiden viranomaisten läsnäolon hyödyllisenä. Vain yksi haastatellusta 27 nuoresta totesi suoraan, että tilaisuus olisi ollut parempi puhtaana puolustusvoimien tapahtumana. Perusteluina muiden toimijoiden paikallaololle todettiin, että näin odotusaika tuli paremmin ja tehokkaammin hyödynnetyksi. Eräs haastatelluista totesi, että hän oli keskustellut ns. normaalikutsunnassa käyneiden kavereidensa kanssa, ja kutsuntapilotin kokemus oli havaittu paremmaksi.

Kun kutsunnanalaisilta kysyttiin muiden toimijoiden tarpeellisuudesta, useimmat korostivat, että viranomaisten ja muiden tarjoama tieto oli hyödyllistä. Joukossa oli myös sellaisia, joiden mielestä toimintatapa kannattaisi käyttää laajemminkin. Korostettiin myös sitä, että esittelypisteille

osallistumisen on oltava vapaaehtoista, nuorten omista tarpeista lähtevää. Vielä nousi esiin, että muut toimijat toivat tapahtumaan lisäväriä ja rentoutta.

Toimijoiden lukumäärä

Kun kutsunanalaisilta kysyttiin mielipidettä kutsuntapilotin esittelijöiden määrästä, olivat arviot myös tältä osin pääasiassa myönteisiä. Kaikki paitsi kolme vastaajaa näkivät, että esittelijöiden määrä oli sopiva. Tässä yhteydessä todettiin mm., että on hyvä että paikallisviranomaiset esittäytyvät nuorille.

Myös kriittisiä arvioita toimijoiden lukumäärästä nousi esiin. Varsin moni näki, että vain yksi tai kaksi pistettä oli heidän kannalta sellaisia, että ne tarjosivat juuri heille hyödyllistä tietoa ja neuvontaa. Joukossa oli myös niitä, joiden mielestä toimijoita oli mukana liian paljon.

Kutsuntapäivän pituus

Kutsuntapilotin arvioinnissa pyrittiin selvittämään myös sitä, miten kutsunanalaiset kokivat kutsuntapäivän pituuden ja miten osallistuneiden toimijoiden esittelypisteet tähän vaikuttivat. Selvä enemmistö haastatelluista piti päivää sopivan mittaisena. Samalla todettiin päivän pituuden ratkaisevasti riippuvan siitä, missä ryhmässä henkilö tuli kutsutuksi kutsuntalautakunnan eteen. Näin ollen päivän pituuteen kriittisimmin suhtautuivat ne, jotka kutsuttiin lautakuntaan viimeisinä.

Muiden toimijoiden mukanaololla ei todettu olevan huomattavaa vaikutusta päivän pituuteen. Moni kutsunanalaisista saattoi käyttää odotusaikaa ennen kutsuntalautakuntaa esittelykohteisiin tutustumiseen. Useimmat kävivät esittelypisteissä lautakunnan jälkeen. Koska pilotin rasteilla käynti oli vapaaehtoista, saattoivat nuoret valikoida haluamansa esittelyt, mikä ajallisesti ei tuonut merkittävää lisää kutsuntapäivään.

Kutsunanalaisien kehittämisehdotuksia

Kutsunanalaisilta kysyttäessä vain harva osasi esittää toiveita kutsuntatilaisuuden tai muiden toimijoiden mukanaolon kehittämiseksi. Tämä on selvää ainakin kahdesta syystä. Kutsunanalaisilla ei voi olla aiempaa kokemusta kutsunnoista, jolloin perusta arvioiden tekemiselle puuttuu. Lisäksi nuorilla on oletettavasti hyvin vähän kokemuksia puolustusvoimista tai paikallisviranomaisista, jolloin pätevyys toiveiden esittämiselle on kapea.

Toinen ilmeinen syy kehittämistoiveiden puuttumiseen johtui kutsunanalaisien hyvin myönteisestä yleisarviosta: kun kokemus oli hyvä ja järjestelyt toimivat, ei mitään toiveitakaan osattu esittää.

Niissä harvoissa tapauksissa, joissa kehittämisehdotuksia esitettiin, toiveet kohdistuivat kolmeen seikkaan. Ensinnäkin ehdotettiin, että monille pitkää odotusaikaa pitäisi hyödyntää paremmin. Nyt odotusajalla nuorille näytetään puolustusvoimien esittelyvideoita, mutta voisi harkita, että myös muuta tarjontaa olisi olemassa.

Toiseksi jotkut haastatelluista kokivat, että kutsunnoissa vaihtoehtoina olevista joukko-osastoista ja erikoisjoukoista olisi voinut olla tarjolla enemmän tietoa esittelyjen muodossa. Tällaista tietoa onkin jo nykyisin tarjolla monissa kutsunnoissa.

Kolmantena eräät kutsunanalaisista totesivat, että kutsuntapilotin toimijoista sekä tarjoamasta neuvonnasta olisi voinut antaa paremman etukäteisinformaation. Tämä olisi helpottanut itselle hyödyllisten pisteiden löytymistä sekä mm. ennaltaehkäissyt tilanteita, joissa joku tärkeä kohde saattoi jäädä nuorelta käymättä.

4.3 Esittelijöiden näkemykset kutsuntapilotista

Tässä luvussa on kuvattu kutsuntapilottiin osallistuneiden viranomaisten ja muiden toimijoiden näkemykset pilotin onnistumisesta.

Esittelijöiden yleisarviot kutsuntapilotista sekä eri esittelytapojen onnistuneisuus

Pilotissa mukana olleiden toimijoiden näkemykset tilaisuudesta olivat hyvin myönteisiä. Kaikki toimijat pitivät pilottia onnistuneena ja hyödyllisenä kokeiluna. Esittelijöiden arvioiden mukaan tila, järjestelyt ja toimijoiden välinen yhteistyö Kangasalalla toimivat erittäin hyvin, ja nuoret osallistuivat kohteille melko hyvin ja olivat tyytyväisiä tarjontaan. Suurin osa toimijoista näki omien tavoitteidensa täyttyneen hyvin pilotissa.

Myös puolustusvoimien näkökulmasta pilotti onnistui kokonaisuutena hyvin. Esittelijät olivat valmistautuneet hyvin ja panostaneet pääosin paljon sanomansa havainnollistamiseen ja toiminnallisuuteen. Eri toimijat olivat sisäistäneet roolinsa hyvin, eivätkä ne estäneet toistensa tavoitteiden toteutumista.

Kuten jo kutsunanalaisien haastatteluissa tuli esille, toiminnallisuus oli tärkeä tekijä esittelyssä. Se, että nuoret itse pääsivät kohteissa tekemään omaa liikuntaohjelmaa, vastaamaan liikenneturvallisuutta koskevaan kyselyyn, suorittamaan kondomiajokorttia tai kokeilemaan täyspakkauksen selkään nostoa, olivat tekijöitä, joilla nuoria houkuteltiin parhaiten ja joilla viesti parhaiten saatiin perille.

Näyttää vahvasti siltä, että esitemateriaalien jakaminen nuorille on turhaa, vaan parempi esimerkiksi on ohjata nuori tarpeellisen tiedon lähteille esim. internetiin. Samoin erityyppisiä tietokonesovelluksia Mars mars -palvelun tapaisesti kannattaa kehittää kutsunta- ja muihin tilanteisiin. Suurimmassa osassa pisteistä asiantuntijat pystyivät myös neuvomaan kutsunanalaisia heidän erityiskysymyksissä.

Siilasmaan työryhmä teki samansuuntaisia ehdotuksia tietotekniikan käytöstä. Raportin toimenpidesuosituksen mukaan kehitetään asevelvollisen tietojärjestelmä, jolla mahdollistetaan tietojen vaihto ja vuoropuhelu asevelvollisen ja puolustusvoimien välillä ennen kutsuntaa, kutsunnan ja varusmiespalveluksen välillä, varusmiespalveluksen aikana ja reservin aikana.

Pilotin osalta selvä tulos esittelijähaastatteluissa oli se, että yhteistyö eri viranomaisten kesken näytti toimineen hyvin ja että muiden toimijoiden mukanaolo ei vaikuttanut haittaavan itse kutsuntatilaisuutta. Päinvastoin muut toimijat toivat tilaisuuteen lisäväriä ja rentoutta sekä ennen kaikkea nuorille tärkeitä kontakteja. Myös esittelijöiden puolelta korostettiin, että on sekä nuorten

että viranomaisten etu, että nuorilla on tekemistä odotusaikana, jota kutsunnoissa väistämättä syntyy.

Paikallisten viranomaisten näkökulmasta kutsuntapilotti myös edusti uudenlaisen julkishallinnon mallia, jossa viranomaiset jalkautuvat kuntalaisten käytettäväksi. Erityisesti kuntien palvelujen kannalta kutsunnat ovat tilaisuus, jota jatkossa kannattaa hyödyntää nykyistä laajemmin.

Kyky houkutella nuoria esittelykohteille ja esittelykohteiden soveltuvuus kutsuntoihin

Kuten luvuissa 4.1 ja 4.2 voitiin havaita, oli eri esittelykohteiden kyvyssä houkutella kutsunnanalaisia selviä eroja. Jotkut esittelijöistä onnistuivat nuorten houkuttelussa erittäin hyvin, toiset kohtuullisesti ja osa heikommin. Vaikka kohteiden houkuttelukyvystä ei voi suoraan vetää johtopäätöstä kyseisen toiminnon soveltumisesta kutsuntatilaisuuteen, viitteitä kutsunnanalaisten käynti kohteilla tästä kuitenkin antaa. Tämä yhteys tuli esille myös esittelijöiden haastatteluissa.

Erittäin hyvin nuorten houkuttelussa onnistuivat sekä kutsunnanalaisten että esittelijöiden itsensä arvioissa liikuntaan keskittyneet pisteet MarsMars.fi ja UKK-instituutti. Näiden osalta sekä aihepiiri ja esittelytapa sopivat hyvin kutsuntatilaisuuteen. Myös terveelliseen elämäntapaan keskittelyt esittelykokonaisuus, josta vastasivat THL ja SPR, sai melko hyvin kävijöitä sekä kiitoksia esittelytavoistaan. Poliisin osalta tarjolla ollut materiaali oli ilmeisesti hieman liian kapea-alaista ja liian vähän toiminnallista, eikä siksi kiinnostanut nuoria aivan odotetulla tavalla.

Ei ollut mitenkään yllättävää, että esittelykohteista kutsunnanalaisia kiinnostivat vähiten siviilipalvelus ja Opinovi-auto. Tämä seikka tuli voimakkaasti esille myös ko. toimijoiden haastatteluissa. Kutsunnoista vain 2-3 prosenttia valitsee palvelumuodokseen siviilipalveluksen. Tämä heijastui myös käyntiin siviilipalveluksen kohteella, jossa käynti oli suhteessa vähäistä. Tästä syystä siviilipalvelusvaihtoehdon esittely oppitunnilla ja mahdollisen esitteen saatavilla olo on ilmeisesti riittävää kutsunnoissa laajemmin.

Myös TEM:n työllistymiseen ja koulutukseen hakeutumiseen painottunut esite jaettiin siviilipalveluksen pisteessä. Esitteen menekki jäi pieneksi, eikä ko. piste ilmeisesti ollut oikea paikka esitteen jakamiselle.

Opinovi-auton osalta käynnit jäivät myös vähäisemmiksi kuin tavoitteena oli. Tähän yhtenä ilmeisenä syynä oli esittelypisteiden sijainti ulkona muista erillään. Toisaalta nousi myös esiin, että lähes kaikilla pisteellä käyneistä nuorista oli jo olemassa työpaikka tai opiskelupaikka tai asia ei ollut ajankohtainen tulevan palveluksen vuoksi. Tästä syystä eri koulutuspaikkojen esittely kutsunnoissa laajemmin ei ehkä ole mielekäästä tai ne tulee kytkeä osaksi kunnan toimintojen esittäytymistä esim. aikalisän ja etsivän nuorisotyön yhteyteen.

Aikalisähanke ja etsivä nuorisotyö poikkesivat muista kohteista siinä, että käytännössä kaikki kutsunnanalaiset kävivät näiden kautta. Aikalisätoimintamalli on ollut käytössä useissa kunnissa kutsunnoissa jo usean vuoden ajan. Kutsuntapilotin perusteella molempia toimintatapoja voidaan pitää onnistuneina ja hyvin kutsuntoihin sopivina. Kangasalan kokemuksen perusteella, aikalisähanke onnistuu poimimaan hyvin ne nuoret, joilta palveluspaikka, työ tai opiskelupaikka puuttui tai jotka muuten olivat avun tarpeessa. Toimintamallin lopullisesta vaikuttavuudesta tämä ei

kuitenkaan suoranaisesti kerro mitään. Aikalisäohjaajia toimii tällä hetkellä noin 200 kunnassa, ja kutsunanalaisista suurin osa on aikalisäpalvelun piirissä.

Pohdintoja kutsuntapilotin laajentamisesta valtakunnalliseksi

Kutsuntapilotin toteuttamisen keskeinen tavoite oli testata voisiko kutsuntoja käyttää laajemmin sekä viranomaisten että nuorten hyödyksi tilanteessa, jossa koko miesten ikäluokka on yhtä aikaa läsnä. Tämä näyttää perustellulta, kun otetaan huomioon sekä nuorten että viranomaisten ja muiden toimijoiden kokemukset Kangasalan kutsuntapilotista.

Vaikka kutsuntojen hyödyntäminen nykyistä enemmän näyttää järkevältä, laajentamiseen liittyy useita varauksia. Kaikki pilottiin osallistuneet toimijat näkivätkin, että Kangasalalla toteutetussa muodossa muiden kuin aikalisähankkeen osallisuus kutsunnoissa ei ole mahdollinen. Tämä koski ennen muuta asiantuntijoiden suurta lukumäärää Kangasalalla. Vastaava ponnistus ei mitenkään olisi toteutettavissa maanlaajuisesti. Lisäksi useimmilta nyt osallistuneilta organisaatioilta puuttuu valtakunnallinen verkosto, joka nyt toteutetun osallistumisen valmisteluineen voisi viedä läpi.

Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että on myös monia toimijoita, joilla on riittävän laaja toimijaverkko ja riittävästi henkilökuntaa taikka muuten mahdollista järjestää valtakunnallinen palvelu. Tällaisia ovat mm. SPR sekä puolustusvoimat itse Mars mars -palvelun osalta

Puolustusvoimien näkökulmasta muiden toimijoiden osallistumisen valtakunnallistamiseen liittyy myös periaatteellisia varauksia. Mikäli osallistuminen toteutetaan maanlaajuisesti, tulee palvelut pystyä takaamaan yhdenvertaisella tavalla paikasta ja kutsuntapäivästä riippumatta. Tämä on ollut kutsuntojen järjestämisen keskeisiä periaatteita: puolustusvoimat tulee kuntiin kutsunanalaisien luokse eikä päinvastoin. Vaatimus yhdenvertaisuudesta puolestaan nostaa esille kysymyksen osallistumisen kustannuksista ja soveltuvista tiloista paikallisesti. Jos muiden viranomaisten osallistuminen laajennettaisiin koko maahan, jouduttaisiin samalla pohtimaan kutsuntojen sekä alueellista että ajallista keskittämistä.

Kehittämissuhteita pilottiin liittyen

Haastatteluissa sekä puolustusvoimien että esittelijöiden taholta esitettiin useita kehittämissuhteita kutsuntapilotin osallistumismallin kehittämiseksi.

Useissa haastatteluissa tuli esille, että muiden toimijoiden osallistuminen kutsuntoihin nykyistä laajemmin saa kannatusta. Jossakin muodossa toiminnan laajentamista tulee siis jatkossa harkita. Tähän kysymykseen palataan johtopäätöksissä.

Kun tarkasteltiin kysymystä, mitkä toimijat voisivat olla kutsunnoissa mukana nykyistä laajemmin, luonnollisena lähtökohtana pidettiin kuntia. Kutsunnat järjestetään nykyisellään kunnallisesti, ja kunnat osallistuvat nykyisinkin kutsuntoihin lautakunnissa ja aikalisähankkeen kautta. Kuntien rooli kutsunnoissa voi olla nykyistä paljon aktiivisempi ilman, että tästä koituva työmäärä tai kustannukset muodostuvat merkittäviksi. Muita mahdollisia paikallistoimijoita ovat eri viranomaisten yhteispalvelupisteet, poliisi, palokunta, SPR ja paikalliset esim. liikuntajärjestöt.

Toinen keskeinen kehittämissuhteus liittyi kutsunnoissa käytettävään välineistöön. On selvää, että tietotekniikan käyttöä apuvälineenä tulee laajentaa, jotta paikallistoimijoiden laajempi

osallistuminen kutsunnoissa on toteutettavissa. Tietoa nuorille suunnatuista julkisista palveluista voi tarjota esim. kuntien nuorten internet-sivujen tai olemassa olevien nuorisoportaalien avulla taikka kehittämällä oma portaali kutsuntoja varten. Lisäksi itse tekemistä tietokoneen avulla Mars mars -palvelun tyyppisesti pidettiin hyvänä etenemistapana.

Ehdotettiin myös, että osan nyt kutsunnoissa suoritettavista asioista voisi mahdollisesti siirtää sähköisesti tehtäväksi. Tietotekniikan hyödyntäminen laajemmassa mitassa edellyttää käytettäviä laitteita paikallisesti esim. tietokoneluokkien sekä tarvittavien ohjaajien muodossa. Myös langattoman verkon ja älykännykän käyttöä kutsuntojen ja niiden ohessa tarjottavien palveluiden tarjonnassa ehdotettiin harkittavaksi.

Useissa haastatteluissa esille nousi osallistuvien viranomaisten palvelujen esittelyn selkeyttäminen. Kangasalan kutsunnoissa kyllä kerrottiin pilotista ja muiden toimijoiden mukanaolosta, mutta esittelijöiden itsensä vastuulle jäi houkutella kutsunanalaisia esittelypisteille. Esittelijöiden ja nuorten kannalta tämä ei ilmeisesti ollut paras vaihtoehto. Paikallistoimijoiden tarjonnan sekä sijainnin esittely kutsuntaluokassa ei vaatisi enempää kuin yhden dian esittelyn kutsuntaoppitunnin lopussa. On myös huomattava, että monet toimijat kuten SPR osallistuvat jo tällä hetkellä moniin kutsuntoihin sekä tarjoavat palvelujaan varusmies- ja siviilipalveluksen aikana.

5. Johtopäätökset

Tämän arvioinnin perusteella Kangasalan kutsuntapilottia 3.11.2011 voidaan pitää monessa suhteessa menestyksenä. Kangasalalla useat viranomaiset ja muut toimijat esittelivät kutsunanalaiselle palvelujaan näiden odottaessa kutsuntalautakuntaan pääsyä. Kokeilu onnistui hyvin. Nuoret kävivät tutustumassa palveluihin, saivat hyödyllistä tietoa ja olivat tyytyväisiä esittelyihin. Esittelijöinä toimineet asiantuntijat olivat hekin tyytyväisiä kokemukseen. Myös puolustusvoimien näkökulmasta tilaisuus oli onnistunut: kokeilu tuotti hyötyä kaikille osapuolille, yhteistyö eri toimijoiden välillä toimi eivätkä varsinaiset kutsunnat häiriintyneet.

Arvioinnin keskeisimpiä kysymyksiä oli voidaanko kutsuntapilotin tyyppistä toimintamallia hyödyntää laajemmassa mittakaavassa koko maan tasolla. Kutsuntapilotin perusteella muiden paikallistoimijoiden kannattaa hyödyntää kutsuntoja nykyistä laajemmin. Selvästi vaikeampi kysymys kuitenkin on, kuten kävi ilmi edellisessä luvussa 4.3, millainen tämä valtakunnallinen malli olisi. Tämän arvioinnin johtopäätöksissä keskitytäänkin siihen, mitä on otettava huomioon mallin laajentamista suunniteltaessa ja mitä jatkovalmistelua tarvitaan.

1. Paikallisviranomaisten osallistuminen kutsuntoihin edellyttää palvelun minimitason määrittelyä

Kutsunanalaisien tasapuolinen kohtelu edellyttää määrätyn palvelun tuottamista paikasta riippumatta. Minimissään palveluun kuulisivat ainakin aikalisaohjaaja, Mars mars -liikuntaohjelma sekä kunnan ja valtion kutsuntaikäisille suunnattujen palvelujen esittelyä. Resursseina tämä vaatii ainakin yhden kunnan lisäyöntekijän läsnäoloa sekä yhtä Mars mars -esittelijää kuhunkin

kutsuntatilaisuuteen ja tietokoneiden käyttömahdollisuutta. Asiaa tulee valmistella puolustusvoimien, ministeriöiden ja kuntien yhteistyönä. Aikalisätoiminta on ulotettava kaikkiin kutsuntoihin.

2. Paikallistoimijoiden osallistumiselle pitää määrittää yhteiset periaatteet ja ohjeet

Puolustusvoimien, ministeriöiden ja kuntien yhteistyönä tulee määrittää paikallistoimijoiden osallistumisen periaatteet ja säännöt. Luonnollinen lähtökohta on, että puolustusvoimien aluetoimistot vastaavat osallistujien valinnasta sekä ohjeistavat osallistujat.

Toinen lähtökohta on, että itse kutsunnat eivät saa häiriintyä. Myös toimijoiden enimmäismäärä tulee asettaa, ja lähtökohta on, ettei niitä ainakaan ole enempää kuin pilotissa oli. Kunnan ja Mars mars -palvelun lisäksi muita toimijoita voivat olla esim. työvoimatoimistot, poliisi, oppilaitokset, palokunta, SPR ja paikallisjärjestöt. Kun ohjeita valmistellaan, tulee ottaa huomioon, mitkä osat esittelyistä sopivat paremmin varusmies- tai siviilipalvelusajalle ja mitkä kutsuntoihin.

3. Paikallisviranomaisten osallistuminen kutsuntoihin edustaa uudenlaista hallintoa

Laajennuksen valmistelussa tulee painottaa, että laajempi osallistuminen on uudenlaista hallintoa, jossa mennään kuntalaisten lähelle. Tällaisessa mallissa painottuvat hyvä tarjonta, markkinointi, toiminnallisuus, oma-aloitteisuus ja aktiivisuus, joita ilman hyötyvaikutuksia kutsunnoissa mukanaolosta ei saavuteta. Tämä on otettava huomioon mm. kutsuntaesittelijöiden valinnassa. Jatkossa myös kuntatoimijoiden kutsuntakoulutukseen jouduttaneen panostamaan.

4. Tietoteknologiaa tulee hyödyntää laajasti tiedonvälityksessä ja palveluissa

Kutsuntapilotista saaduissa kokemuksissa korostui selvästi, että perinteisen esitemateriaalin sijasta kannattaa painottaa havainnollistamista, toiminnallisuutta ja tietotekniikan käyttöä. Tietotekniikan hyödyntäminen on olennaista myös siksi, että laajasti toteutettuna paikallistoimijoiden osallistuminen tulee pystyä toteuttamaan pienellä henkilöstömäärällä.

Tietokoneiden avulla kutsunnanalaisille voidaan mm. kertoa kunnan nuorisolle tarkoitetuista palveluista (kuntien nuorten internet-sivut, olemassa olevien nuorisoportaalit tai oma kutsuntaportaaali). Mars mars -palvelun suosio osoittaa, että myös varsinaisia palveluja voi nuorille tarjota tietokoneen ja internetin välitykselle. On aiheellista selvittää mobiililaitteiden käyttöä tiedonvälityksessä ja palvelutarjonnassa kutsunnanalaisille. Pitäisi myös selvittää, voisiko osan kutsunnoista suorittaa internetin kautta. Kyseisiä tietopalveluja voidaan sisällyttää myös mm. Siilasmaan työryhmän ehdottamaan asevelvollisen tietojärjestelmään.

5. Paikallispalveluiden tarjonta tulee selvittää lyhyesti kutsuntaoppitunnilla

Harvoja puutteita, joita kutsuntapilotissa nousi esiin, oli se että kutsunnanalaiset eivät saaneet riittävää tietoa siitä, mitä palveluita oli tarjolla ja missä niitä esiteltiin. Mikäli paikallistoimijoiden osallisuus kutsunnoissa valtakunnallistetaan, tulee kutsuntaoppitunnilla lyhyesti selvittää keitä kutsunnassa on mukana, mitä he tarjoavat ja mistä heidät tavoittaa.

6. Paikallistoimijoiden osallistumisen laajentamisen vaikutukset julkiselle hallinnolle tulee arvioida

Paikallistoimijoiden osallistumisen laajentamisella maanlaajuisesti on vaikutuksia valtionhallintoon ja kuntiin. Laajennusta valmisteltaessa puolustusvoimien ja ministeriöiden tulee yhdessä kuntien kanssa selvittää nämä vaikutukset. Laajennuksella on merkittäviä vaikutuksia puolustusvoimiin, itse kutsuntatilaisuuksiin, valtion paikallisorganisaatioille ja kunnille, vaikka uudistuksen kustannusvaikutukset eivät välttämättä merkittäviksi nousisikaan.